

УДК 338.2:332.1]:327-044.247(477)"364"

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Іван Мацюк

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

Резюме. З початком воєнних дій відбулося одночасне прискорення євроінтеграційних процесів в Україні. Поява нових викликів та можливостей для організації управління місцевим розвитком території вимагає нової якості роботи, передусім з питань підготовки та реалізації планувальних документів місцевого розвитку. В процесі дослідження чинних законодавчих норм стосовно підготовки планувальних документів з питань місцевого розвитку встановлено, що на сьогодні в Україні три основних види планувальних документів: просторові, стратегічні й бюджетні розробляються паралельно і не взаємопов'язані між собою. Зазначений взаємний зв'язок повинен забезпечуватись через щорічне передбачення бюджетних коштів на практичну реалізацію стратегічного та просторового планів. Однак на практиці, цього не вдається досягти, з одного боку, через постійно триваючий процес реформування різних сфер життя в нашій державі, що вимагає оновлення планувальних документів, з іншого, – через обмеженість бюджетних ресурсів, яка збільшилася в останні роки через необхідність фінансування воєнних витрат. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки потребує подальшого доопрацювання та актуалізації в умовах євроінтеграційних процесів та триваючих воєнних дій, а передбачені заходи – додаткової пріоритизації з урахуванням необхідності першочергового забезпечення воєнних потреб та обмеженості ресурсів державного бюджету. Для підготовки єдиних стратегічних планувальних документів на місцевому рівні є необхідність у їх уніфікації в законах України «Про місцеве самоврядування в Україні» і «Про засади державної регіональної політики». Розроблення Комплексних планів просторового розвитку території громади у новому затвердженому складі перебуває на початковому етапі формування й ускладнюється триваючими воєнними діями в Україні. Потребують подальшого вивчення можливості для реалізації заходів управління розвитком територій з урахуванням скорочення бюджетного фінансування та одночасного отримання перспектив залучення додаткових ресурсів через розвиток громадянського суспільства, реалізацію нових проєктів та ініціатив, співпрацю українських та європейських територіальних громад, оперативне впровадження нових цифрових можливостей в усі сфери життя суспільства з урахуванням потреб інклюзивного та смарт розвитку.

Ключові слова: організація управління, планування місцевого розвитку, планувальні документи, розвиток територій.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.03.030

Отримано 24.04.2024

UDC 338.2:332.1]:327-044.247(477)"364"

ORGANIZATION OF TERRITORIAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF EUROINTEGRATION PROCESSES AND WAR IN UKRAINE

Ivan Matsiuk

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

Summary. The onset of hostilities coincided with an acceleration of Eurointegration processes in Ukraine. The emergence of new challenges and opportunities for organizing local territorial development management requires a new quality of work, primarily in terms of preparing and implementing planning

documents for local development. In the process of studying the current legislative norms regarding the preparation of planning documents for local development, it was found that today in Ukraine there are three main types of planning documents: spatial, strategic, and budgetary, which are developed in parallel and are not interconnected. This interconnection should be ensured at the national level through annual budget allocations for the practical implementation of strategic and spatial plans. However, in practice, this has not been achieved due to the ongoing process of reforming various spheres of life in our country, which requires updating planning documents, as well as due to the limited budget resources, which have increased in recent years due to the need to finance military expenses. The state strategy for regional development for 2021–2027 requires further refinement and updating in the context of Eurointegration processes and ongoing hostilities, with the proposed measures requiring additional prioritization considering the urgent need to meet military needs and the limitations of state budget resources. The development of comprehensive spatial development plans for community territories in the new approved composition is at the initial stage of formation and is complicated by ongoing hostilities in Ukraine. Further study is needed to explore the possibilities for implementing measures for territorial development management, taking into account the reduction of budget financing and simultaneous prospects for attracting additional resources through the development of civil society, implementation of new projects and initiatives, cooperation between Ukrainian and European territorial communities, and the prompt implementation of new digital opportunities in all spheres of society's life, considering the needs of inclusive and smart development.

Key words: organization of management, local development planning, planning documents, territorial development.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.03.030

Received 24.04.2024

Постановка проблеми. Питання організації управління розвитком територій набуло нової актуальності під час воєнних дій в Україні, які розпочалися з окупації росією Криму та частини територій Луганської та Донецької областей. Одночасно, жодна країна світу з часів другої світової війни не зазнавала воєнної агресії таких масштабів, яких зазнала держава Україна після 24 лютого 2022 року. В таких умовах Україна 23 червня 2022 року набуває статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, що відкриває нові можливості для розвитку територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведемо аналіз публікацій науковців, які у своїх дослідженнях вивчають відповідний спектр питань. Серед дослідників розвитку територій варто виокремити М. І. Долішнього, який у монографії «Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети» [1, с. 6] обґрунтував підходи до розвитку агропромислового комплексу, використання природно – ресурсної бази, людського потенціалу, а також запропонував підходи до удосконалення формування ринку праці, освоєння рекреаційного потенціалу в умовах майбутньої інтеграції України до Європейського Союзу. Актуальними та вартими до запровадження на сучасному етапі розвитку України вважаємо ідеї вченого щодо регіональної політики інвестиційно-інноваційного розвитку та щодо розвитку транскордонного співробітництва.

У працях науковців Н. Павліхи, І. Цимбалюк, Н. Хомюк, М. Войчука, М. Лугової досліджені різні аспекти сталого розвитку регіонів та територіальних громад України [2]. Зокрема, вважаємо за доцільне подальше вивчення їх науково-практичних підходів стосовно зміцнення безпеки сталого розвитку регіонів і територіальних громад на засадах інклюзивного зростання, а саме ідеї науковців щодо розширення фіскального простору інклюзивного розвитку регіонів, диверсифікації розвитку сільських територій, обґрунтування організаційно-економічних засад сталого розвитку розумного міста, сталого розвитку туристично-рекреаційної та спортивно-оздоровчої сфер регіонів як важливих напрямів зміцнення національної безпеки.

Згідно з висновками О. Ю. Бобровської за результатами децентралізації влади створено нові умови для використання творчого потенціалу місцевої влади, жителів, господарюючих суб'єктів і громадських організацій [3, с. 6]. Також варті подальших досліджень ідеї вченої щодо ширшого використання в процесах організації розвитку нематеріальних ресурсів, методів і технологій організації управління ними та набуття

інших компетенцій зі створення ефективної ресурсної бази розвитку місцевого самоврядування і громад у цілому.

Окремої актуальності набувають праці вчених з питань цифровізації різних напрямків управління розвитком територій. Зокрема І. В. Кобзев, В. В. Косенко і О. Ф. Мельников розглядають питання цифрової трансформації публічного управління, використання цифрових платформ для розширення функціональних можливостей органів публічного управління [4, с. 146]. С. Башлай та І. Яременко – цифровізацію економіки України в умовах євроінтеграційних процесів. Підтверджено, що цифровізація економіки дозволяє: оптимізувати бізнес-процеси; створювати нові продукти та послуги завдяки технологіям Інтернету речей, віртуальній реальності, хмарним сервісам та штучному інтелекту; економити кошти за рахунок економії персоналу завдяки автоматизації та роботизації бізнес-процесів тощо; пропонувати абсолютно нові бізнес-рішення [5, с. 3].

Питанню управління розвитком територій присвячено також ряд наукових конференцій, серед яких Міжнародна науково-практична конференція «Становлення механізму публічного управління розвитком територій як пріоритет державної політики децентралізації», проведена Житомирським національним агроекологічним університетом [6]; III Міжнародна науково-практична конференція «Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС», поведена Лабораторією проєктів та ініціатив Волинського національного університету імені Лесі Українки [7] і інші.

Узагальнюючи зазначені вище наукові дослідження, майбутні напрямки розвитку територіальних громад в Україні мають обов'язково враховувати безпекову складову, необхідність диверсифікації ресурсних джерел розвитку та ширшого використання нематеріальних ресурсів, новітніх підходів та досягнень цифрових технологій, підготовчі процеси до вступу в Європейський Союз, транскордонне співробітництво, смарт-розвиток, диджиталізацію, зелену трансформацію, розвиток інклюзивного ринку праці та багато інших специфічних напрямків діяльності, які зможуть впливати на якісну організацію управління розвитком територій.

Метою дослідження є вивчення сучасного стану організації управління розвитком територій та підготовки й практичної реалізації планувальних документів з питань місцевого розвитку на національному, регіональному та місцевому рівнях; вивчення взаємозв'язку між рівнями та видами планувальних документів.

Постановка завдання. Нові виклики потребують пошуку нестандартних підходів до розвитку територіальних громад, формування та реалізації ними планувальних документів, вирішення проблематики територій, забезпечення розвитку сільського господарства, промислового сектора, людського капіталу, цифрової трансформації публічного управління тощо.

Виклад основного матеріалу. Практична реалізація зазначених та інших напрямків розвитку територій повинна відбуватися відповідно до єдиних планувальних документів на національному, регіональному та місцевому рівнях з урахуванням принципу субсидіарності, який полягає в тому, що на вищий рівень управління необхідно виносити тільки ті питання, які не можуть бути вирішені на нижчому рівні урядування.

Термін «організація» походить від французького слова «organisation» і означає згідно з термінологічним словником внутрішню підпорядкованість, узгодженість, сукупність процесів або дій, що ведуть до вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого [8, с. 111]. Саме удосконалення взаємозв'язків між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадянським суспільством, міжнародними організаціями покликані сприяти покращенню процесів управління розвитком територій.

Новий підхід до організації управління розвитком територій в Україні розпочав реалізовуватись у 2014 році із запуском реформи децентралізації, створенням законодавчих підстав для добровільного об'єднання та співробітництва територіальних громад, а також їх фінансової децентралізації. Основними стимулюючими факторами для територіальних громад на той час стали передача їм частини податку на доходи фізичних осіб, що раніше належав районним бюджетам, та надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад, яка розподілялася між територіальними громадами пропорційно до площі території та кількості сільського населення з рівною вагою обох чинників.

Одночасно запуск реформи децентралізації співпав у часі із початком збройної агресії росії на територію України, що спричинило втрату частини територій нашої держави. В законодавчому полі децентралізація не виключала окупованих територій, для вирішення питань яких було створено Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Зазначене Міністерство забезпечує формування державної політики з питань окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, а також затверджує Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих.

Станом на початок 2024 року результатами реформи децентралізації стали створення належних правових умов діяльності 1469 територіальних громад в Україні, розширення повноважень органів місцевого самоврядування з питань управління земельними й іншими ресурсами громад та оптимізація надання адміністративних послуг.

З метою покращення організації управління розвитком територій вважаємо за доцільне її розгляд на етапах планування та практичної реалізації (рис. 1).

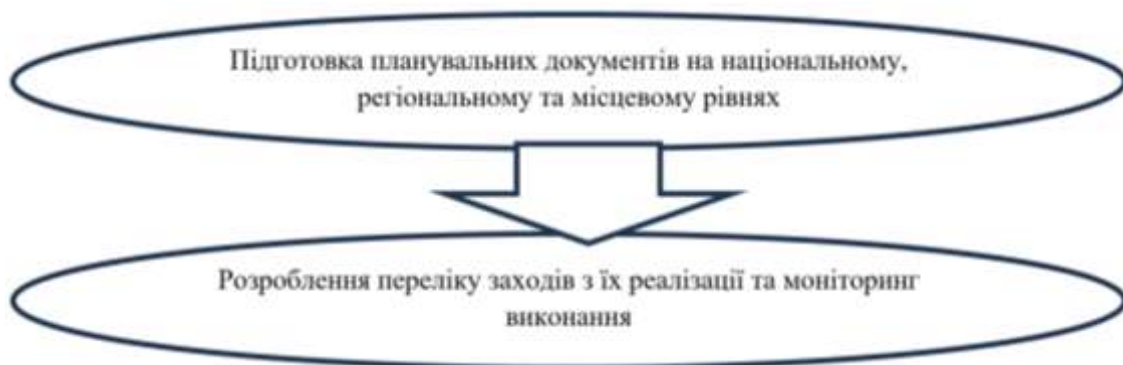

Рисунок 1. Етапи організації управління розвитком територій

Джерело: розроблено автором.

Основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики у різних сферах є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695 [9]. Реалізація зазначеної Стратегії має на меті досягнення ефективного використання державних ресурсів у територіальних громадах та регіонах, єдності держави, сталого розвитку та збереження традиційного характеру історичного середовища, збереження навколишнього природного середовища й сталого використання природних ресурсів.

Хоча Стратегія й розроблялася в умовах окупації частини території України, проте окремі її положення потребують подальшого вдосконалення та актуалізації в умовах повномасштабної війни з росією. Зокрема, після затвердження Стратегії в Україні з'явилися нові території зі значними руйнуваннями, що потребують відновлення; збільшилася кількість вимушено переміщених осіб як в межах, так і за межами держави, що значно зменшило кількість робочої сили в державі, з'явилися нові проблеми з експортом українських товарів, у тому числі на кордоні з Польщею та регулярними обстрілами транспортної інфраструктури. При цьому кошти для одночасної реалізації усіх заходів Стратегії стали ще більш обмеженими.

Якщо розглянути перелік завдань Стратегії за одним з найактуальніших напрямів: «Відновлення та розбудова територій, структурна перебудова економік регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», то постанова, яка покликає забезпечити виконання завдання 1 щодо «Продовження виконання Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України (постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1071 «Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України» [10]), не змінювалася з вересня 2021 року.

Виконання завдань, передбачених у пунктах 9 щодо формування та утвердження оновленого іміджу Донецької та Луганської областей в Україні та за її межами з метою залучення інвестицій і розвитку рекреаційно-туристичних послуг на Азовському узбережжі та на усій території регіону на сьогодні є максимально ускладненими у зв'язку з подальшою окупацією росією зазначених територій.

Одночасно, при збереженні своєї актуальності, рештою пунктів зазначеного завдання Стратегії (забезпечення капітальних вкладень у розвиток інфраструктури, створення якісної системи закладів громадського здоров'я та закладів охорони здоров'я, де надається третинна медична допомога, відновлення та розбудова транспортної інфраструктури на територіях, що постраждали внаслідок збройної агресії росії проти України та ін.) вважаємо, що вони потребують додаткової пріоритизації з урахуванням необхідності першочергового забезпечення воєнних потреб та в умовах обмеженості ресурсів державного бюджету.

Необхідним є також подальше вдосконалення затвердженого Стратегією поділу територій держави за функціональним типом на: гірські території Українських Карпат, макрорегіон «Азов–Чорне море», прикордонні регіони, прикордонні території у несприятливих умовах, тимчасово окуповані території, прикордонні території та об'єкти (смарагдова мережа), міські агломерації, центри економічного розвитку, монофункціональні міста, сільські території у несприятливих умовах. На нашу думку, сама ідея поділу територій України залежно від їх функціональної приналежності в умовах війни повинна ширше використовуватись у плані реалізації стратегії розвитку відповідних територій. Зокрема, доцільно передбачати в плані реалізації стратегії окремі заходи, які будуть спільними для усіх територій, а окремо виокремлювати заходи згідно з їх функціональною приналежністю.

Стосовно підготовки планувальних документів стратегічного рівня на місцевому рівні, то згідно з Законом України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено затвердження місцевими радами програм соціально-економічного та культурного розвитку, а для обласного рівня ще й програм з підготовки територіальної оборони та населення України до участі в русі національного спротиву відповідно району, області, цільових програм з інших питань [11].

Крім цього, в Законі України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII «Про засади державної регіональної політики» до документів стратегічного планування державної регіональної політики віднесено: Державну стратегію регіонального розвитку України;

регіональні стратегії розвитку і стратегії розвитку територіальних громад. До документів реалізації державної регіональної політики: План заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України; плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку; плани заходів з реалізації стратегій розвитку територіальних громад; програми економічного й соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст Київ та Севастополь, територіальних громад [12].

Отже, на сьогодні наявні нормативні підстави для одночасного розроблення програм і стратегій місцевого, регіонального та державного розвитку, що потребує подальшого доопрацювання чинної законодавчої бази з метою уніфікації планувальних документів.

Питання просторового планування розвитку територій в Україні перебуває у перехідній фазі від централізованої політики та підходів у плануванні до сучасних інтегрованих і стратегічних підходів.

Згідно за статтею 16 Закону України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» планування територій на місцевому рівні здійснюється шляхом розроблення та затвердження комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів і детальних планів території, їх оновлення та внесення змін до них. Містобудівна документація на місцевому рівні розробляється з урахуванням відомостей Державного земельного кадастру на актуалізованій картографічній основі у цифровій формі в державній системі координат у формі електронних документів, що містять базові й тематичні геопросторові дані [13].

Аналіз просторового планування у новому адміністративно-територіальному поділі проведений спеціалістами програми «U-LEAD з Європою» свідчить про різний стан оновлення містобудівної документації на національному, регіональному й місцевому рівнях [15]. На національному рівні просторовий план в Україні представлений Генеральною схемою планування території України від 2002 року, у якій визначені пріоритети та концептуальні рішення планування й використання території країни, вдосконалення систем розселення та забезпечення сталого розвитку населених пунктів, розвитку виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури, формування національної екологічної мережі.

На місцевому рівні просторове планування представлено переважно застарілими Генеральними планами населених пунктів (міст, селищ та сіл), а розроблення Комплексних планів просторового розвитку території громади у новому затвердженому складі перебуває на початковому етапі формування й ускладнюється триваючими воєнними діями в Україні.

Одночасно, за твердженням О. Камеліної [14, с. 25], системи територіального управління та просторового планування держав-членів Євросоюзу стали одним із ключових компонентів інтегрованих стратегій розвитку ЄС та механізмів реалізації регіональної політики. Тому в сучасних умовах просторові плани мають відповідати принципам гнучкості та адаптації до змінних умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Їх завданням повинна стати організація сталого (збалансованого) просторового розвитку територій, де важливою складовою є визначення цілей та завдань просторового облаштування території, а також спроможність забезпечити просторовий розвиток на основі власних ресурсів, зберегти та примножити природні ресурси.

Отже, ситуація з формуванням просторових і стратегічних планів розвитку на різних рівнях потребує подальшого вдосконалення на законодавчому рівні. Центральним органом виконавчої влади в Україні, який визначає напрямки реформування у сфері державної регіональної політики, розвитку місцевого самоврядування, територіальної

організації влади та адміністративно-територіального устрою є Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Зокрема, Міністерством проводиться публічне обговорення проєкту Концептуальної записки оновлення архітектури планувальних документів, згідно з якою система планування та реалізації регіональної політики наразі складається з 22 документів на 3-х рівнях урядування, а саме:

- 4 документи на національному рівні;
- 9 різних типів документів на рівні області;
- 9 типів документів на рівні територіальної громади [15, с. 5].

Усі ці документи стосуються схожих процесів планування (просторового планування та стратегічного бачення відновлення, розвитку, фінансового планування тощо), а тому часто окремі плани у них дублюються.

Результатом роботи міністерства в зазначеному напрямку має стати синхронізація підходів до планування та моніторингу реалізації державної регіональної політики на трьох рівнях урядування.

Важливим напрямком в організації управління розвитком територій вважаємо також необхідність відновлення взаємозв'язку між різними напрямками планувальних документів: стратегічним, просторовим та бюджетним плануванням (рис. 2).

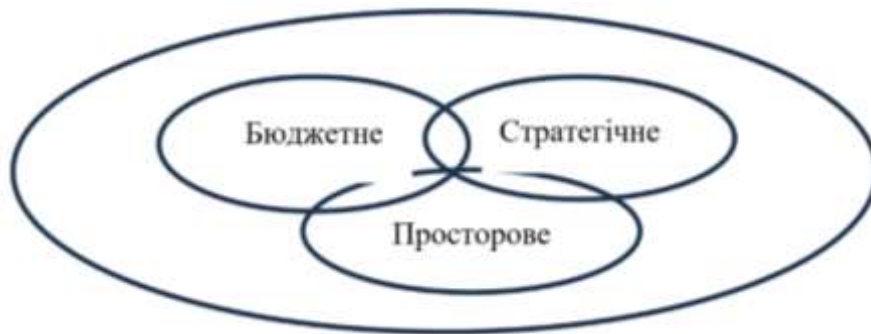

Рисунок 2. Основні напрямки планувальних документів

Джерело: сформовано автором.

Взаємозв'язок між стратегічним, просторовим та бюджетним плануванням повинен забезпечуватися на національному рівні через щорічне передбачення в законі про державний бюджет коштів на практичну реалізацію стратегічного та просторового планів, на регіональному та місцевому рівнях – через передбачення коштів у відповідних рішеннях про місцеві бюджети.

Однак на практиці зазначеного взаємного зв'язку не вдається досягти, з одного боку, через постійно триваючий процес реформування різних сфер життя в нашій державі, що вимагає оновлення планувальних документів, з іншого, – через обмеженість ресурсів, які перерозподіляються через державний бюджет України, що ускладнився в останні роки через необхідність фінансування воєнних витрат.

Про відсутність належного взаємозв'язку між різними напрямками планувальних документів свідчить також і розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1805-р «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації» [16]. Зокрема, основними проблемами державних фінансів визнаються серед інших: відсутність цілісної системи стратегічного планування, слабкий зв'язок між стратегічним плануванням, бюджетним плануванням і плануванням державних інвестицій; відсутність чіткого розподілу повноважень між органами виконавчої влади

та органами місцевого самоврядування; недостатня прозорість та підзвітність щодо використання коштів місцевих бюджетів.

З урахуванням зазначеного, організація планувальних документів з управління розвитком територій на практиці потребує від органів державної влади та місцевого самоврядування розроблення уніфікованого переліку заходів з реалізації та періодичного моніторингу їх виконання, що повинні також враховувати триваючі воєнні дії на території України.

Набір підходів до формування та реалізації окремих елементів державної регіональної політики визначений у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки передбачає такі напрямки впливу: об'єкти і суб'єкти політики, підхід до планування, типи проектів та напрями фінансування з державного бюджету, просторове планування, інституційна спроможність. Практична реалізація кожного із зазначених напрямків потребує додаткового наукового опрацювання з урахування впливу на них активної фази воєнних дій в Україні.

Для прикладу, під час дії воєнного стану значний вплив на практичну реалізацію планувальних документів здійснюють запроваджені обмеження у фінансуванні видатків місцевих бюджетів для органів Казначейства, згідно з постановою Кабміну від 9 червня 2021 року № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» (зі змінами) [17]. Постановою визначено пріоритетними видатки на національну безпеку й оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану (перша черга витрат). Фінансування усіх інших видатків віднесено до другої та третьої черг та здійснюється органами Казначейства у порядку черговості залежно від наявності коштів на єдиному казначейському рахунку.

Аналогічна ситуація зі зміною основних напрямів фінансування державного та місцевих бюджетів. Зокрема, пріоритетними напрями фінансування в умовах війни визначаються підтримання сил безпеки та оборони, будівництво оборонних споруд, підтримання внутрішньо переміщених осіб, будівництво укриттів у закладах бюджетної сфери тощо.

В зазначених умовах є потреба в подальшому вивченні та науковому обґрунтуванні реальних можливостей для реалізації заходів управління розвитком територій з урахуванням скорочення можливостей бюджетного фінансування та одночасним отриманням перспектив залучення додаткових ресурсів через розвиток громадянського суспільства, реалізацію нових проектів та ініціатив, співпрацю українських та європейських територіальних громад, оперативне впровадження нових цифрових можливостей в усі сфери життя суспільства з урахуванням потреб інклюзивного та смарт розвитку.

Висновки. Вивченню різних аспектів розвитку територіальних громад приділяють багато уваги науковці, які забезпечують розроблення різних ідей для можливого подальшого розвитку територіальних громад, що за умови їх практичної реалізації дасть позитивний ефект при організації управління розвитком територій. За результатами реформи децентралізації станом на початок 2024 року в Україні створені належні правові умови діяльності 1469 територіальних громад, які отримали повноваження з управління розвитком відповідних територій. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки потребує подальшого доопрацювання та актуалізації в умовах євроінтеграційних процесів і триваючих воєнних дій, а передбачені у ній заходи – додаткової пріорітизації з урахуванням необхідності першочергового забезпечення воєнних потреб та обмеженості ресурсів державного бюджету. З метою практичного забезпечення розвитку територій є необхідність в уніфікації планувальних документів на національному, регіональному та місцевому

рівнях, а також у розробленні єдиного підходу до проведення моніторингу їх реалізації. Встановлено необхідність законодавчих змін щодо підготовки стратегічних планувальних документів на місцевому рівні, зокрема їх уніфікації в законах України «Про місцеве самоврядування в Україні» і «Про засади державної регіональної політики». Розроблення Комплексних планів просторового розвитку території громади у новому затвердженому складі перебуває на початковому етапі формування і ускладнюється триваючими воєнними діями в Україні. Взаємозв'язок між стратегічним, просторовим та бюджетним планами повинен реалізовуватися через передбачення коштів у державному та місцевих бюджетах на реалізацію стратегічних та просторових планів розвитку. Функціональна приналежність територій в умовах війни повинна використовуватись при плануванні та реалізації стратегій розвитку відповідних територій. Результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень щодо управління розвитком територій в умовах триваючих у країні воєнних дій та євроінтеграційних процесів.

Conclusions. Various aspects of territorial community development receive considerable attention from scholars, who provide different ideas for potential further development, which, if practically implemented, would have a positive effect on organizing territorial development management. As of the beginning of 2024, due to the decentralization reform, 1469 territorial communities in Ukraine have been established, which have been granted powers to manage the development of their respective territories. The State Strategy for Regional Development for 2021–2027 requires further refinement and updating in the context of Eurointegration processes and ongoing hostilities, with additional prioritization needed considering the urgent need to meet military needs and the limitations of state budget resources. In order to practically ensure territorial development, there is a need for the unification of planning documents at the national, regional, and local levels, as well as the development of a unified approach to monitoring their implementation. Legislative changes regarding the preparation of strategic planning documents at the local level, including their unification in the laws of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» and «On the Principles of State Regional Policy», are necessary. The development of Comprehensive Spatial Development Plans for community territories in the newly approved composition is at the initial stage of formation and is complicated by ongoing hostilities in Ukraine. The interconnection between strategic, spatial, and budget plans should be realized through budget allocations in state and local budgets for the implementation of strategic and spatial development plans. The functional relevance of territories in wartime should be utilized in planning and implementing development strategies for the respective territories. The research results can serve as a basis for further scientific research on territorial development management in conditions of ongoing military actions and Eurointegration processes in the country.

Список використаних джерел

1. Долішній М. І., Регіональна політика України на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети. Київ: Наукова думка, 2006. 509 с.
2. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання : монографія / Павліха Н. В. та ін. Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 514 с.
3. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення : монографія / Бобровська О. Ю. та ін. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 362 с.
4. Мельников О. Ф. Цифрова трансформація публічного управління. *Yunona Publishing*. 2021. С. 145–152.
5. Башлай С., Яремко І. Цифровізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: Економіка та суспільство. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-48> (дата звернення: 22.04.2024).

6. Становлення механізму публічного управління розвитком територій як пріоритет державної політики децентралізації : зб. наукових праць. / Житомир. нац. агроолог. ун-т. Житомир : ЖНАЕУ, 2019. 588 с.
7. Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 253 с.
8. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / Чернишова Є. Р. та ін. Київ, 2014. 230 с.
9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабміну від 5 серп. 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
10. Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України: постанова Кабміну від 13 груд. 2017 р. № 1071. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
12. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05 лют. 2015 р. № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
13. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 22.04.2024). DOI: <https://doi.org/10.1002/chem.201190050>
14. Камеліна О. В., Кондратьєва Г. В. Європейський досвід організаційно-правового забезпечення сталого просторового розвитку. *Економіка і регіон*. 2023. № (2 (89)). С. 23–31. URL: <http://reposit.pupr.edu.ua/handle/PolNTU/13166> (дата звернення: 22.04.2024).
15. Просторове планування у новому адміністративно-територіальному поділі. Децентралізація : веб сайт. URL: <https://decentralization.ua/news/12630?fbclid=IwAR3QGxTzAJwFGZ3vzywRXIF5EokXMRHd5z1QjnS13HKVqoeFy9am0K7X4BM> (дата звернення: 22.04.2024).
16. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабміну від 29 груд. 2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
17. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: постанова Кабміну від 9 черв. 2021 р. № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.04.2024).

References

1. Dolishnii M. I. (2006). *Rehionalna polityka Ukrainy na rubezhi XX–XXI stolit: novi priorityty. Monohrafiia*. [Regional Policy of Ukraine at the Turn of the 20th-21st Centuries: New Priorities]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian).
2. Pavliukha N. V., Tsybaliuk I. O., Khomiuk N. L., Voichuk M. V., Savchuk A. Yu., Kolomechiuk V. V., Tsybaliuk S. M. (2022). *Bezpeka staloho rozvytku rehioniv ta terytorialnykh hromad Ukrainy na zasadakh inkluzyvnoho zrostannia : monohrafiia* [Security of Sustainable Development of Regions and Territorial Communities of Ukraine on the Basis of Inclusive Growth: Monograph]. Lutsk: Veza-Druk. (In Ukrainian).
3. Bobrovska O. Yu., Krushelnytska T. A., Latynin M. A. (2017). *Potentsial rozvytku terytorii: metodolohichni zasady formuvannia i naroshchennia : monohrafiia* [Potential of Territorial Development: Methodological Foundations of Formation and Growth: Monograph]. Dnipro: DRIDU NADU. (in Ukrainian).
4. Melnykov O. F. (2021). *Tsyfrova transformatsiia publichnoho upravlinnia*. [Digital Transformation of Public Administration]. Proceedings of the Research and Innovation. New York, USA, pp. 145–152.
5. Bashlai S., Yaremko I. (2023). *Tsyfrovizatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv*. [Digitization of the Economy of Ukraine in the Context of European Integration Processes]. *Ekonomika ta suspilstvo* [electronic journal], no. 48. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-48> (accessed 22 April 2024).
6. Zhytomyr National Agro-Ecological University (2019). *Stanovlennia mekhanizmu publichnoho upravlinnia rozvytkom terytorii yak priorityt derzhavnoi polityky detsentralizatsii*. [Formation of the Mechanism of Public Administration of Territorial Development as a Priority of State Decentralization Policy]. Zhytomyr: ZHNAEU. (in Ukrainian).
7. Tsybaliuk I. (2023). *Transformatsiia modeli sotsialno-ekonomichnoho rozvytku v umovakh vidnovlennia Ukrainy ta intehtatsii z YeS*. [Transformation of the Model of Socio-Economic Development in the Conditions of Ukraine's Recovery and Integration with the EU]. Lutsk. Available at: https://wiki.vnu.edu.ua/images/5/58/Zbirnyk_III_confer.pdf (accessed 22 April 2024). (in Ukrainian).

8. Chernyshova Ye. R. (2014). Terminolohichniy slovnyk z osnov pidhotovky naukovykh ta naukovo-pedahohichnykh kadriv pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity. [Terminological Dictionary on the Basics of Training Scientific and Scientific-Pedagogical Personnel of Postgraduate Pedagogical Education]. Kyiv: DVNZ "University of Educational Management". (in Ukrainian).
9. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky : postanova Kabminu vid 5 serp. 2020 r. № 695 [Approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027: Cabinet Resolution No. 695 of August 5, 2020]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (accessed 22 April 2024).
10. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi prohramy vidnovlennia ta rozbudovy myru v skhidnykh rehionakh Ukrainy: postanova Kabminu vid 13 hrud. 2017 r. № 1071 [Approval of the State Targeted Program for the Restoration and Development of Peace in the Eastern Regions of Ukraine: Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution dated December 13, 2017, No. 1071]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text/> (accessed 22 April 2024).
11. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 21 trav. 1997 r. № 280/97 [On Local Self-Government in Ukraine: Law of Ukraine dated May 21, 1997, No. 280/97]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 22 April 2024).
12. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy vid 05 liut. 2015 r. № 156 [On the Principles of State Regional Policy: Law of Ukraine dated February 5, 2015, No. 156]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (accessed 22 April 2024). (in Ukrainian).
13. Pro rehulivannia mistobudivnoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 17.02.2011 № 3038 [On Regulation of Urban Planning Activities: Law of Ukraine dated February 17, 2011, No. 3038]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (accessed 22 April 2024). DOI: <https://doi.org/10.1002/chem.201190050>
14. Kamelina O. V., Kondratieva H.V. (2023). Yevropeyskyi dosvid orhanizatsiino-pravovoho zabezpechennia staloho prostorovoho rozvytku [European Experience of Organizational and Legal Support for Sustainable Spatial Development]. *Ekonomika i rehion* (electronic journal), no. 2 (89), pp. 23–31. Available at: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/13166> (accessed 22 April 2024).
15. U-LEAD z Yevropoiu. (2020). Prostorove planuvannia u novomu administratyvno-terytorialnomu podili [Spatial Planning in the New Administrative-Territorial Division]. *Detsentralizatsiia*. Available at: <https://decentralization.ua/news/12630?fbclid=IwAR3QGxTzAJwFGZ3vzywRXIF5EokXMRHd5z1QjnS13HKvqoeFy9am0K7X4BM> (accessed: 22 April 2024).
16. Pro skhvalennia Stratehii reformuvannia systemy upravlinnia derzhavnymy finansamy na 2022–2025 roky ta planu zakhodiv z yii realizatsii : rozporiadzhennia Kabminu vid 29 hrud. 2021 r. № 1805-r [On Approval of the Strategy for Reforming the System of Public Finance Management for 2022-2025 and the Plan of Measures for its Implementation: Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution dated December 29, 2021, No. 1805-r]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (accessed 22 April 2024).
17. Pro zatverdzhennia Poriadku vykonannia povnovazhen Derzhavnoiu kaznacheiskoiu sluzhboiu v osoblyvomu rehymy v umovakh voiennoho stanu: postanova Kabminu vid 9 cherv. 2021 r. № 590. [On Approval of the Procedure for the Implementation of Powers by the State Treasury Service in a Special Regime in the Conditions of Martial Law: Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution dated June 9, 2021, No. 590]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (accessed 22 April 2024).